

Andreas Bergh tycker inte kritiken är ny

SR.se P1 OBS den 3 oktober 2011

Adam Smith som marknadsekonomins förgrundsgestalt känner de flesta till. Den beläste kanske till och med kan citera Smith när han i sin bok *Wealth of Nations*, om hur länder blir rika, beskriver hur vi får vårt bröd inte genom bagarens välvilja utan genom dennes vilja att göra vinst, och hur det privata vinstintresset därmed är också främjar allmänintresset. Det har hävdats att Smiths såg människan som egoistisk och driven av sitt privata vinstintresse, och detta anses av många än i dag vara felet med huvudfåran inom nationalekonomin, den så kallade neoklassiska ekonomin, som sägs vara enkelspårig och verklighetsfrånvärd.

Vad färre känner till, är att Smith också skrev en annan bok, *The theory of moral sentiments*. I den sägs människan till sin natur vara intresserad av andra människors framgång och lycka, det vill säga inte alls någon egoistisk varelse driven enbart av sitt privata vinstintresse. Vad Adam Smith ville säga med dessa två på ytan oförenliga utsagor om människans natur? Ja, därom tvistar de lärde. Frågan har till och med blivit känd inom filosofin som "Adam Smith problemet". Oavsett om man tycker att Smith sade emot sig själv eller inte, så är en sak klar: Även Adam Smith, marknadsekonomins förgrundsgestalt, var fullt medveten om människans komplexitet och hennes förmåga att agera både i snävt egenintresse och med andras bästa för ögonen.

När nationalekonomin ska kritiseras, är det dock bara den ena sidan av Adam Smith som plockas fram. Matematiska modeller av egoistiska vinstmaximerande människor kontrasteras mot verkliga människor av kött och blod. Budskapet är tydligt: Nationalekonomins enkelspåriga människosyn gör den oförmögen att förklara verkliga händelser som exempelvis finanskrisen.

Det är svårt att blunda för ironin i att de som kritiserar den neoklassiska nationalekonomin för dess antagande att människor betar sig girigt och egoistiskt nu menar att finanskrisen till stora delar kan skyllas på att människor betett sig just girigt och egoistiskt. I själva verket är både nationalekonomin - och finanskrisens orsaker – mycket mer komplexa än så.

Men låt oss börja från början. Ingen som betraktar en neoklassisk ekonomisk modell kan få för sig att denna är avsedd att ge en realistisk beskrivning av verkligheten. Modellerna är grova förenklingar, som illustrerar isolerade aspekter av mänskligt beteende. Denna kritik av nationalekonomin bygger således på ett missförstånd eller möjligen på en medveten feltolkning.

Däremot har det länge funnits en mer motiverad kritik som gått ut på att nationalekonomer ägnat för mycket tid åt teoretiska modeller, och i för liten utsträckning konfronterat dessa med verkligheten. Idag ter sig emellertid även den kritiken föråldrad. Dagens huvudfåra inom nationalekonomin är full av empiriska studier, den plockar upp frågeställningar från andra discipliner, det görs experiment för att

studera hur människor faktiskt beter sig och för att testa teorierna, och det har under lång tid varit populärt att studera beteende som inte är egoistiskt rationellt. Ekonomer studerar idag samarbete, statusjakt, altruism, sociala normer, irrationalitet, dåligt tålamod, begränsad kognitiv förmåga och fördomar - för att bara nämna några exempel. På senare tid har ekonomipriset gått till personer som knutit samman nationalekonomin med statsvetenskap, psykologi och filosofi.

Mot denna bakgrund är det inte uppenbart vilken roll den nybildade organisationen World Economics Association tänker sig. På organisationens hemsida finns slagord om metodologisk mångfald, verklighetsanknytning och relevans - men dessa skulle alltså lika gärna kunna användas för att beskriva hur ämnet som helhet utvecklats de senaste decennierna. Den som letar vidare bland argumenten inser dock snabbt att detta är en nygammal rörelse, och att kritiken är exakt densamma som den så kallade post-autistiska rörelsen riktade mot nationalekonomin i början av 1990-talet. Den som för 20 år sedan lämnade den vetenskapliga huvudfrågan för att istället bekräfta den egna förträffligheten i olika alternativa rörelser, missar naturligtvis en hel del. Den kritik som då var delvis berättigad, ter sig i dag mest som en apart kamp mot väderkvarnar. Medan både världen och huvudfrågan inom nationalekonomin har förändrats rejält, låter kritiken från de alternativa ekonomerna likadant, som om inget hänt. Vem är det då som är enkelspårig och verklighetsfrånvärd?

Andreas Bergh